

NHU CẦU CỦA NGƯỜI KHUYẾT TẬT VÀ HOẠT ĐỘNG HỖ TRỢ CỦA CÁC TỔ CHỨC XÃ HỘI DÀNH CHO NGƯỜI KHUYẾT TẬT TẠI TP HCM HIỆN NAY

NGUYỄN THỊ BẢO HÀ

Dựa trên kết quả nghiên cứu năm 2014 tại TP HCM về thực trạng hoạt động của các tổ chức xã hội trong việc hỗ trợ nhóm người khuyết tật tại TP HCM, bài viết nêu ra những nhu cầu của người khuyết tật và những hiệu quả cũng như hạn chế của các chương trình hỗ trợ người khuyết tật của các tổ chức xã hội, tập trung vào các vấn đề: giáo dục, việc làm, tinh thần, luật pháp, xã hội...

Theo thống kê 6 tháng đầu năm 2014 của Sở Lao động-Thương binh và Xã hội TP HCM, trên toàn địa bàn TP HCM hiện có 26.898 người khuyết tật. Trong đó những quận, huyện có số người khuyết tật cao hơn cả là: Quận 8 (2.483 người); huyện Bình Chánh (1.943 người); quận Gò Vấp (1.933 người); quận Bình Thạnh (1.739 người); huyện Hóc Môn (1.695 người); quận Thủ Đức (1.421 người); quận Phú Nhuận (1.307 người); huyện Củ Chi (1.258 người); quận 6 (1.166 người); quận 3 (1.150 người); quận Bình Tân (1.102 người); quận 10 (1.084 người); quận 4 (1.000 người).

Người khuyết tật được chia theo từng dạng khuyết tật, như vận động, nghe nói, nhìn, thần kinh/tâm thần, trí tuệ và theo mức độ khuyết tật, như đặc biệt nặng, nặng, nhẹ và không xác định được.

Nguyễn Thị Bảo Hà. Thạc sĩ. Trung tâm Tư vấn và Phát triển. Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ.

Trong số người khuyết tật của Thành phố thì khuyết tật về vận động (9.832 người) và thần kinh/tâm thần (10.240 người) chiếm tỷ lệ cao hơn so với các dạng khuyết tật khác và số người khuyết tật có từ hai dạng khuyết tật trở lên cũng khá cao (5.992 người). Xét về mức độ khuyết tật thì khuyết tật nặng (20.338 người) có tỷ lệ cao hơn những mức độ khuyết tật khác (Sở Lao động-Thương binh và Xã hội TP HCM, 2014).

Những số liệu thống kê trên cho thấy số lượng người khuyết tật tại Thành phố khá lớn, đặt ra thách thức làm cách nào giúp những người khuyết tật này hòa nhập vào cộng đồng, vào xã hội.

Nhiều báo cáo cho thấy, các tổ chức hoạt động xã hội chính là những trợ thủ đắc lực, hỗ trợ và bảo vệ quyền lợi cho nhóm người dễ bị tổn thương, giúp họ hòa nhập cộng đồng và tuyên truyền nhằm xóa bỏ những định kiến và sự phân biệt đối xử với nhóm người này.

Tuy nhiên các tổ chức xã hội của Việt Nam đang ở trong giai đoạn đầu của sự phát triển, và có những hạn chế nhất định. Do đó, quá trình hoạt động của các tổ chức còn gặp khá nhiều khó khăn, chưa đáp ứng nhu cầu của nhóm đối tượng thụ hưởng.

1. NHU CẦU TRỢ GIÚP CỦA NGƯỜI KHUYẾT TẬT

Giáo dục: Trong 10 trường hợp phỏng vấn người khuyết tật/người thân của người khuyết tật thì có 5 trường hợp là phụ huynh của các trẻ khuyết tật, 100% ý kiến của phụ huynh trẻ khuyết tật đều cho rằng giáo dục luôn là vấn đề cấp bách và quan trọng nhất đối với người khuyết tật nói chung và trẻ khuyết tật nói riêng. Hiện nay Thành phố chỉ có trường cấp 1 chuyên biệt dành cho các em khuyết tật, chưa có trường cấp 2 và cấp 3. Vấn đề thiếu cơ sở giáo dục dành cho người khuyết tật vẫn chưa được giải quyết. Phần lớn trẻ em khuyết tật phải học chung với các em bình thường. Mặc dù nhà trường, các thầy cô giáo và bạn bè cũng đã có những biện pháp giúp đỡ cho các em khuyết tật trong quá trình học tập, nhưng vẫn còn nhiều hạn chế. Phụ huynh của trẻ khuyết tật lo lắng khi càng học lên lớp cao thì càng khó tìm trường học thích hợp cho con em họ. Họ luôn băn khoăn không biết trẻ có hòa nhập được với trường lớp mới, với các bạn học bình thường khác hay không: “... ví dụ hiện nay một số cháu bên trường Bình Thạnh cũng hết cấp 2 rồi chuyển qua bên này, có những cháu không thể hội nhập được bởi vì cháu

nói không ra tiếng, rồi nghe kém, có những cháu nhìn nghe kém, nói không ra...” (V.Đ.Q, nam, phụ huynh trẻ khiếm thính, quận 3). Như vậy, một số em khi đến cấp 2 đi học chung với các bạn bình thường không hòa nhập được với môi trường mới. Các em có xu hướng chỉ thích chơi với các bạn cùng cảnh như mình. Một người làm công tác xã hội cũng cùng quan điểm đó: “*Học chung với người bình thường thì người ta hay chọc phá hay đề đầu đề cổ các em, các em học kém hơn các bạn chê các bạn ăn hiếp dè bĩu. Thầy cô cũng la các em nhiều nên các em nó mặc cảm, cuối cùng nó nghỉ học. Nó rất sợ, cha mẹ có đưa đi cũng trốn không chịu đi, mà khi nó hòa nhập chung với các bạn đó nó cũng không có tiến bộ được*” (P.C.P.T, nữ, cố vấn, quận 3).

Trong 10 người khuyết tật/người thân được phỏng vấn có 5 trường hợp là người khuyết tật; trong 10 người được phỏng vấn là quản lý/nhân viên của các tổ chức xã hội (hỗ trợ người khuyết tật) thì có 4 trường hợp bản thân họ cũng là người khuyết tật. Tất cả 9 đối tượng ở hai nhóm trên đều nói rằng họ đang/đã từng gặp khó khăn trong việc học tập. 4/9 người không học đến cấp 3.

Một số gia đình cho rằng đầu tư việc học cho người khuyết tật là không hiệu quả, hoặc đôi khi gia đình muốn cho người khuyết tật đến trường nhưng không có phương tiện giao thông, nhà trường không giúp đỡ được. Người khuyết tật được đi học thường gặp khó khăn, vì trường học

thiếu dụng cụ hỗ trợ cho người khuyết tật, thầy cô không có kiến thức và kỹ năng làm việc với người khuyết tật. Vì thế họ thường không hỗ trợ hoặc không tạo cơ hội để người khuyết tật tham gia các hoạt động như những người khác. Ngay từ lúc ban đầu người khuyết tật đã mất đi những cơ hội mà người bình thường khác xem như là hiển nhiên với họ. Với những giới hạn của mình, đặc biệt là ở người khuyết tật về trí tuệ hoặc cơ quan thu nhận cảm giác (khiếm thính, khiếm thị), khả năng tiếp thu tri thức là khá khó khăn, người khuyết tật cần một hình thức *giáo dục đặc biệt* phù hợp với đặc điểm khiếm khuyết của mình. Điều này đòi hỏi sự đầu tư về cơ sở vật chất nhiều hơn so với giáo dục thông thường, do đó nếu không có sự hỗ trợ từ phía chính quyền, ngành giáo dục và bản thân gia đình thì việc duy trì học tập tiếp lên cao của người khuyết tật hầu như là bất khả thi.

Bên cạnh việc học văn hóa thì vấn đề đào tạo nghề cũng là mong muốn của người khuyết tật trưởng thành. Mức độ tiếp nhận thông tin, kiến thức của người khuyết tật còn hạn chế. Họ phải mất thời gian học lâu hơn so với những người bình thường tùy theo mức độ khuyết tật của bản thân. Giám đốc một cơ sở đào tạo nhận xét: *“Thuận lợi cũng có mà khó khăn không phải là ít, họ làm việc rất là khó khăn, do tình trạng khuyết tật, do hạn chế, do trình độ văn hóa, họ mà biết đọc biết viết là may, lớp 4 lớp 5 nhưng vẫn xóa mù chữ là chuyện bình*

thường. Các bạn cầm điếu nói lớp 4 lớp 5 giao tiếp nhưng mà cũng không chịu nổi. Nó hạn chế rất nhiều mặt, trong nhận thức hay sinh hoạt cũng vậy, ở gia đình cũng chưa có giáo dục, giao tiếp rất hạn chế cho nên không có được tự tin trong giao tiếp. Trình độ thấp ảnh hưởng đến kỹ năng tiếp nhận. Người bình thường có thể học hai tháng nhưng người khuyết tật hai tháng mà tiếp nhận được vấn đề rất là khó, có những em cả năm trời chưa đi tới đâu hết...” (V.K.H, nữ, giám đốc, quận Bình Thạnh).

Ý kiến của một bạn nữ bị khuyết tật tay: *“...lúc đầu vô trường em học vi tính, nhưng mà khi ra đi xin việc người ta nói một tay làm mấy cái đó nó khó, không được, em chuyển sang học may, một hai tháng, em vô chỉ ngồi chơi thôi à, tại mấy bạn vô trong lớp, cô chỉ kêu ngồi đó, cô chỉ vài đường là hết...”* (N.T.T, nữ, khuyết tật tay, quận Bình Thạnh).

Việc làm: Người khuyết tật đều muốn có việc làm: *“Em muốn tương lai có công việc và cuộc sống ổn định để có lương tháng. Công việc thoải mái và sung sướng, hạnh phúc. Em cũng muốn làm giáo viên hoặc lãnh đạo cũng được”* (N.T.T.T, nữ, điếc câm, quận 4). Nhưng hầu hết những người khuyết tật đều khó khăn khi tìm công việc thích hợp, đó là điều mà người khuyết tật luôn lo lắng. Mặc dù hiện nay các doanh nghiệp cũng đã mở rộng cửa để đón nhận những người khuyết tật vào làm việc, tuy nhiên không phải người khuyết tật nào cũng có thể làm việc một cách hiệu quả và

theo kịp tiến độ công việc như người bình thường khác. Có rất nhiều trường hợp người khuyết tật vào làm việc chỉ vài tháng thì nghỉ việc do không theo kịp công việc, hoặc khó hòa nhập khi làm chung với những người bình thường. Một bạn nữ liệt hai chân kể: *“Lúc trước em có học nghề ở Học Môn làm hoa đất sét, đó cũng là cái trung tâm dạy nghề cho người khuyết tật. Học thì cũng được miễn phí hết và được cấp bằng. Học ở đó xong thì bạn em có kêu đi làm chỗ kia một thời gian, làm chung với người bình thường luôn. Đó là một công ty riêng. Em thấy cũng không thoải mái. Sau đó em nghỉ và qua đây làm.”* (L.T.M.T, nữ, bị khuyết tật hai chân, quận Bình Thạnh). Theo cô T – cố vấn cho một tổ chức xã hội cho biết hiện nay có khoảng 95% người điếc câm không có việc làm, 5% người điếc câm làm việc chỉ được 2 tháng trong năm.

Tinh thần: Bên cạnh những nhu cầu về học tập, việc làm thì nhu cầu về tinh thần của người khuyết tật cũng cần được quan tâm. Do mặc cảm nên người khuyết tật không thường xuyên tham gia các sinh hoạt cộng đồng. Trong khi đó hiện nay các chương trình giải trí dành cho người khuyết tật rất ít. Chỉ thỉnh thoảng có buổi sinh hoạt tổ chức vào các dịp lễ, Tết... tại địa phương, hay tổ dân phố nơi người khuyết tật sinh sống... Đối với các trẻ khuyết tật thì điều này là một sự thiệt thòi lớn.

Chăm sóc sức khỏe: là việc rất quan trọng đối với người bị khuyết tật. Họ cần được quan tâm chữa bệnh, được

hướng dẫn về các phương pháp vật lý trị liệu, khám sức khỏe định kỳ. Các bé gái khuyết tật, phụ nữ khuyết tật cần được phổ biến các kiến thức về an toàn sức khỏe sinh sản, bạo lực gia đình,... Một bạn gái câm điếc bộc lộ: *“muốn tìm hiểu về các bệnh tình dục, bệnh lạ nghĩa là vô sinh... muốn biết để tránh thôi”* (N.T.T.T, nữ, bị câm điếc, quận 4).

Tìm hiểu về luật pháp: Đa số người khuyết tật không biết nhiều về luật pháp nói chung và luật về người khuyết tật nói riêng hoặc chỉ biết chút ít. Họ cũng không biết tìm kiếm những thông tin pháp luật ấy ở đâu, khi cần tư vấn về luật thì cũng không biết tìm đến cơ quan, địa chỉ nào. Nhu cầu được hiểu về pháp luật là cần thiết: *“em muốn học pháp luật và các kỹ năng để tìm cách giải quyết rồi sống tốt suốt đời... Em muốn biết thêm về luật đám cưới, luật kết hôn, luật nhà nước... nếu không học pháp luật thì sẽ bị thiệt thòi và thiếu kinh nghiệm”* (N.T.T.T, nữ, bị câm điếc, quận 4).

Nhiều người không nắm rõ về các chế độ cho người khuyết tật. Như một bạn trai khuyết tật chân nói: *“ở quê... tiền trợ cấp hàng tháng của nhà nước mới đầu là được 60.000 đồng/tháng, từ khi mà thị xã Tuy Hòa lên thành phố được 120.000 đồng/tháng, rồi nó cắt luôn, nó không nói cho mình biết lý do tại sao, tự động nó cắt, ở làng thì cũng có nhiều người khuyết tật đều được lãnh hết, nhưng mà tại sao mình lại bị cắt... Sau đó vô Sở Lao động-Thương binh và Xã hội, thì danh sách trình lên không có tên thì sao có tiền, người ta*

nói không có đệ trình danh sách lên thì làm sao mà biết, mà đâu có xa lạ gì, xã với nhà sát một bên có mấy trăm mét, mấy ông làm chính quyền xã cũng ở trong làng không à, mấy ông nói vậy đó” (P.N.Y, nam, khuyết tật hai chân, quận 10).

Sử dụng các công trình công cộng, tham gia giao thông: Hiện nay nhiều công trình công cộng xây cao tầng, rất khó khăn cho việc di chuyển của người khuyết tật, đó cũng là một cản trở người khuyết tật hòa nhập với cộng đồng. Một bạn kể về những khó khăn trong việc lên xuống khi đi học: “Khi đi học ở trường cũng gặp khó khăn chứ chị. Thường là học lên lầu cao và cái đoạn đường đi lúc trước xa, bạn chở em đi nhưng lúc nó rảnh thì chở... có lần em nghỉ học hoặc là đến trễ, em phải chủ động mọi thứ, thời gian phải sắp xếp.” (P.T.R, nữ, khuyết tật hai chân, quận 10)

Tham gia giao thông cũng là một khó khăn với người khuyết tật. Họ không được cấp bằng lái xe, không được lái xe tham gia giao thông trong khi phương tiện công cộng chưa thích hợp với người khuyết tật, đó là một cản trở cho họ trong việc di chuyển. Chị T nhận xét: *“Khi nói tới người khuyết tật thì ai cũng nghĩ họ phải chạy xe ba bánh, nhưng điều này tùy thuộc vào mức độ khuyết tật của từng người. Phần lớn người khuyết tật không có giấy phép lái xe, ngay cả học luật cũng chưa có nữa” (L.T.A.L, nữ, quản lý, quận 10).*

“... không có bằng lái nhưng vẫn phải chạy thôi, người khuyết tật muốn đi thi

bằng lái, cũng muốn có bằng lái chạy xe trên đường, cái đó là ước muốn của họ, không biết Nhà nước có quan tâm hay không. Ngày trước có tham gia lớp học về giao thông, chỉ lên học nhưng mà không có thi, học xong cấp cho chứng chỉ, chứ không phải bằng, chứng nhận mình đã học khóa giao thông để ra đường, nó ngắn hạn quá...” (P.N.Y, nam, khuyết tật hai chân, quận 10).

2. HOẠT ĐỘNG TRỢ GIÚP CỦA CÁC TỔ CHỨC XÃ HỘI

Qua kết quả của cuộc khảo sát “Xây dựng năng lực các tổ chức nhân dân nhằm hỗ trợ việc tiếp cận tư pháp cho nhóm cộng đồng dân cư dễ bị tổn thương tại TPHCM” năm 2012⁽¹⁾ thì có đến 45% các tổ chức xã hội dân sự tham gia hỗ trợ cho người khuyết tật, chiếm tỷ lệ cao nhất so với các nhóm đối tượng còn lại như người nghèo thành thị (38%); người sống chung với HIV/AIDS (35%); người nghèo nông thôn (30%); lao động nhập cư (15%); người hành nghề mại dâm (10%); khác (7%); người dân tộc thiểu số (3%) và nạn nhân của hoạt động buôn người (2%). Điều này cho thấy sự quan tâm của các tổ chức xã hội đối với người khuyết tật là rất lớn.

Tỷ lệ các tổ chức xã hội hỗ trợ người khuyết tật hoạt động từ 16 năm trở lên chiếm đến 56%; từ 11 – 15 năm là 22%; từ 6 – 10 năm là 15% và từ 1 – 5 năm là 7%. Từ số liệu trên có thể thấy các tổ chức xã hội này đã hoạt động lâu năm, có nhiều năm kinh nghiệm trong việc hỗ trợ cho nhóm người khuyết tật và chứng minh rằng

vấn đề người khuyết tật cũng đã được các tổ chức xã hội quan tâm ưu tiên từ rất lâu (LIN, 2012).

Hiện nay nhiều tổ chức xã hội đã có chương trình hoạt động tích cực, giúp người khuyết tật hòa nhập vào cộng đồng. Các tổ chức xã hội đã bỏ ra nhiều công sức cho các hoạt động này, như tìm hướng hoạt động, hướng hỗ trợ, tìm kiếm các nhà bảo trợ và nguồn dự án nhằm giúp đỡ người khuyết tật một cách tốt nhất. Nhờ sự hỗ trợ của các tổ chức xã hội này mà người khuyết tật có được những cơ hội trong việc thực hiện quyền, khắc phục những hạn chế trong sinh hoạt, tham gia vào đời sống xã hội.

Một số trung tâm xã hội đã tổ chức được những buổi sinh hoạt thường niên, hoặc những chương trình hoạt động văn nghệ cho người khuyết tật. Ví dụ: có những lớp học dạy trang điểm, câu lạc bộ khiêu vũ trên xe lăn, các buổi giao lưu văn nghệ tại các khu dân cư, nhà máy xí nghiệp,... thông qua những chương trình này nhằm khuyến khích và tạo cho người khuyết tật thêm tự tin hòa nhập với cộng đồng, xã hội.

“... còn về bên học tập thì mình cũng có những tập huấn về kỹ năng như kỹ năng tham vấn hay kỹ năng làm việc nhóm, rồi kỹ năng nói chuyện thuyết phục. Tất cả những cái kỹ năng đó đều giúp ích cho người khuyết tật. Có dạy thêm về các lớp ngoại ngữ, mấy thầy cô thì toàn tình nguyện viên, rồi một lớp khiêu vũ. Thực ra mấy lớp đó là không thường xuyên. Ví dụ lâu lâu có mấy anh chị dạy trang điểm họ tới

mà các chị em phụ nữ có nhu cầu thì mình sắp xếp một cái lớp khoảng một hai ngày gì đó, điều này tùy vào thầy cô tới đây dạy. Các bạn rất là thích vì xuất phát từ nhu cầu...” (L.T.A.L, nữ, quản lý, quận 10).

Tổ chức xã hội trợ giúp người khuyết tật bằng cách đánh giá nhu cầu của đối tượng, đồng thời quản lý các trường hợp, hỗ trợ người khuyết tật tiếp cận những dịch vụ phù hợp. Trong trường hợp cần thiết, các tổ chức xã hội cũng hỗ trợ tâm lý cho người khuyết tật và gia đình của họ. Như vậy, bằng những kiến thức, kỹ năng và phương pháp, nhân viên công tác xã hội đã trợ giúp cá nhân, gia đình và cộng đồng người khuyết tật, phục hồi các chức năng xã hội mà họ bị suy giảm.

“Cái dự án học tập có ba mảng, thứ nhất là tham vấn hoàn cảnh, những người khuyết tật đi trước họ có kinh nghiệm sẽ tham vấn lại cho các bạn. Thứ hai là hỗ trợ cá nhân cho người khuyết tật nặng, họ không thể tự đi làm được thì mình chỉ trợ giúp một người thay thế cái chân, cái tay của họ để họ tiếp tục công việc tốt hơn. Thứ ba là sống độc lập thì người khuyết tật vẫn là người tự ra quyết định và tự chịu trách nhiệm. Cái vấn đề ở đây là mình phân tích cho họ hiểu. Một vấn đề nữa là nhóm hoạt động cũng tập huấn cho các học viên để người ta biết được các kỹ năng để trợ giúp người khuyết tật cho đúng không làm tổn thương tới họ. Khi dự án sống độc lập ra đời thì gần đây có dự án xe ba bánh. Cái khó khăn của

người khuyết tật là vấn đề đi lại. Bởi xe buýt của mình lại không tiếp cận được, vì thế nên dự án này ra đời. Đây là dự án dành cho người khuyết tật hoàn toàn miễn phí...” (L.T.A.L, nữ, quản lý, quận 10).

Dưới đây là một số lĩnh vực hoạt động chủ yếu của các tổ chức xã hội:

Y tế: Do người khuyết tật có nhu cầu chăm sóc sức khỏe nhưng nhu cầu này thường ít được đáp ứng vì những trung tâm y tế thường ở quá xa hoặc không tiếp cận được. Đặc biệt là các thông tin về y tế và vật lý trị liệu. Vì vậy, một số tổ chức xã hội đã mở những dịch vụ giúp đỡ về y tế cho người khuyết tật, tiến hành phục hồi chức năng tập trung ở một số cơ sở hay tại tư gia.

Giáo dục: Bằng hoạt động giáo dục, cung cấp kiến thức, kỹ năng giải quyết vấn đề của cá nhân, gia đình và cộng đồng cho người khuyết tật, các tổ chức xã hội cũng cung cấp cơ hội cho người khuyết tật được hòa nhập cộng đồng, giúp họ phát triển nhân cách, tăng cường giao lưu và học hỏi xã hội.

Một số trẻ khuyết tật từ nhỏ đã được các tổ chức xã hội can thiệp sớm để các em dễ hòa nhập với môi trường trường lớp mới. Hầu như tất cả các phụ huynh/người thân của các trẻ khuyết tật đều có chung nhận định rằng các chương trình can thiệp sớm của trường/tổ chức rất có hiệu quả đối với con em họ và được phụ huynh tin tưởng.

“Cháu nhà thì hội nhập từ nhỏ... Ở trường ở quê lúc đầu hoàn toàn không

có múa dẫu, lúc đó là đeo tai nghe và nói cho cháu có thói quen nói, sau này cũng phát huy cái đó đến khi mà qua cô H, cô hướng dẫn thêm thành ra cháu có thể tiếp thu được nhiều hơn. Bình thường đối với các cháu thì rất khó hội nhập. Các khuyết tật khác sẽ hội nhập tốt hơn còn đối với các cháu này thì khó...” (V.Đ.Q, nam, phụ huynh trẻ bị khiếm thính, quận 3).

Việc làm: Bị hạn chế trong giáo dục và đào tạo nghề làm cho người khuyết tật thiếu kiến thức, thiếu kỹ năng, nên thiếu tự tin. Điều này cản trở họ tìm được công việc tử tế hoặc có vị trí tốt trong xã hội. Có được việc làm và thu nhập là cơ hội duy nhất giúp người khuyết tật thoát khỏi cuộc sống bị cô lập hoặc thiếu tiếp xúc xã hội. Nhưng vì khó có cơ hội việc làm nên nhiều người khuyết tật phải kiếm sống bằng cách ăn xin, bán dạo, bán vé số, đánh giày trên đường phố: *“... các em còn thanh niên nó rất đẹp trai mới 20, 21, 22 vậy mà đi lau nhà cho người ta thậm chí đi giặt đồ, không có việc làm thì phải vậy thôi, chứ cơm đâu mà ăn để sống, đi bán vé số thì bị người ta lừa người ta giật...”* (P.C.P.T, nữ, cổ vấn, quận 3). Các tổ chức xã hội đã kết nối với các xí nghiệp, nhà máy, công ty để tìm kiếm việc làm cho người khuyết tật. Thực tế hiện nay một số công ty đã mở rộng cửa chào đón các thành viên khuyết tật vào làm việc.

“Một khoảng thời gian thăm dò nhu cầu của người khuyết tật thì mình thấy khi các bạn tới dự hội thảo thì các bạn cũng lo lắng về vấn đề việc làm. Bởi nếu như không có việc làm thì họ

cũng không có tự tin để tới dự hội thảo của mình tổ chức. Qua tìm hiểu mới thấy thì mình đã kết nối với các trung tâm giới thiệu việc làm và người khuyết tật để đưa người khuyết tật đến các doanh nghiệp mà họ đang có nhu cầu tuyển dụng” (L.T.A.L, nữ, Quản lý, quận 10).

Trong suốt quá trình làm việc của người khuyết tật, các tổ chức xã hội vẫn luôn sát cánh với và hỗ trợ cho họ khi cần thiết: *“một người khuyết tật vào làm thì ban đầu tâm trạng của họ rất lo lắng không biết mình làm có được việc hay không, công việc mình làm rất là mới, nhiều thứ phân vân lắm thì bên chị quyết định cử một người đồng hành qua 3 tháng đầu, nếu các bạn có gặp khó khăn gì thì chia sẻ với người đồng hành đó. Và người đồng hành này chính là cầu nối giữa doanh nghiệp với người lao động... giúp cho bạn an tâm hơn làm việc trong doanh nghiệp đó...”* (L.T.A.L, nữ, quản lý, quận 10).

Tuy nhiên, số lượng người khuyết tật đáp ứng lâu dài các công việc tại các doanh nghiệp công nghiệp là không nhiều do hạn chế về mặt sức khỏe, kỹ năng và trình độ chuyên môn.

Các tổ chức xã hội hiện nay cũng khuyến khích và hỗ trợ người khuyết tật nếu có khả năng thì tự mình đứng ra kinh doanh hoặc buôn bán: *“... riêng những bạn khuyết tật mà họ muốn kinh doanh mà không biết cách quảng cáo sản phẩm thì mình huấn luyện cho họ cách makerting, bây giờ thời đại công nghệ thông tin nên làm việc qua mạng khá nhiều vì thế nên*

tập huấn cho họ làm thế nào để mà kết nối online, rồi quảng cáo sản phẩm của họ làm sao để giữ thương hiệu, tất cả các lớp nhằm hỗ trợ cho bên việc làm...” (L.T.A.L, nữ, Quản lý, Quận 10). Tổ chức đã tạo mọi điều kiện để người khuyết tật có thể phát huy hết khả năng của mình, bằng sức lực của mình, không quá phụ thuộc vào người khác.

Luật, quyền: Người khuyết tật dễ trở thành nạn nhân của *bạo hành* và ít được bảo vệ pháp lý hoặc chăm sóc phòng ngừa. Phụ nữ và các trẻ em gái khuyết tật đặc biệt dễ bị tổn thương, hoặc bị lạm dụng. Gia đình và bản thân người khuyết tật cũng ít nắm bắt thông tin pháp luật dành cho người khuyết tật. Số liệu của cuộc khảo sát năm 2012 cho thấy trong nhóm người khuyết tật thì phụ nữ bị tổn thương nhiều hơn nam (15% so với 7%). Do đó, một số tổ chức xã hội đã tổ chức các buổi tư vấn, truyền thông về bạo hành gia đình, sức khỏe sinh sản dành cho các em gái và phụ nữ khuyết tật, nhằm nâng cao kiến thức để họ có thể tự bảo vệ mình.

Những thông tin về pháp luật đến người khuyết tật còn rất hạn chế. Một phần do không biết tìm thông tin từ đâu, một phần do những bất tiện trong việc tiếp xúc, di chuyển khi đến các cơ quan công quyền làm những thủ tục liên quan đến giấy tờ, pháp lý nếu không có người giúp đỡ, từ đó dẫn đến việc người khuyết tật cảm thấy ngần ngại.

Ngay việc đọc hiểu những văn bản pháp luật đối với người khuyết tật cũng là

một vấn đề khó khăn: “chính sách pháp luật của nước mình đó ngay cả người có trình độ cũng đôi lúc cảm thấy khó hiểu, mà người khuyết tật thì đa số có trình độ thấp cho nên đọc một cái văn bản pháp luật thì cảm thấy rất khó, cái thông tin đến với họ cũng không dễ dàng lắm” (L.T.A.L, nữ, quận 10). Do đó các tổ chức xã hội phải tự mình tìm ra những biện pháp để việc truyền đạt thông tin pháp luật đến nhóm người họ hỗ trợ được dễ dàng, dễ hiểu hơn: “chính vì vậy trước đây A cũng dựa trên pháp lệnh dành cho người khuyết tật mà nhờ một chị làm bên luật viết lại bằng ngôn ngữ sao cho dễ hiểu và trình bày bằng cả hình ảnh để thông tin đó khi tới người khuyết tật thì sẽ dễ hiểu hơn, còn nếu đưa cho họ cả văn bản thì rất khó hiểu. Bên A cũng đang tìm hiểu để đưa ra những hướng tiếp cận sao cho người khuyết tật dễ hiểu” (L.T.A.L, nữ, quận 10).

Thông qua các tổ chức xã hội, người khuyết tật thuận lợi hơn trong việc thực hiện các quyền và lợi ích chính đáng của mình. Các tổ chức xã hội hiện nay hầu như đều tự mình tìm kiếm những thông tin về pháp luật dành cho nhóm người yếu thế mà họ hỗ trợ hoặc tiếp nhận từ những mạng lưới, cá nhân quen biết. Một số khác thì tìm kiếm cập nhật những thông tin pháp luật trên internet, website. Một số tổ chức xã hội đã tổ chức được những buổi tư vấn về pháp luật, về quyền hoặc có những ban cố vấn về pháp luật cho người khuyết tật.

“Mục đích thứ ba là hỗ trợ toàn diện vấn đề liên quan tới cuộc sống người

bị câm, ví dụ như mở văn phòng tư vấn pháp luật cho mẹ, rồi tham vấn đồng cảm cho nó. Đa số người câm đi làm bị người ta bóc lột sức lao động, bị chủ người ta đánh, bạn đồng nghiệp người ta lấy ghế đánh chảy máu lỗ đầu ra, rồi đánh lộn hoai, mấy năm trước một ngày là mấy chục cuộc điện thoại của chủ sử dụng người lao động bị câm, của các bạn bị câm đánh nhau rồi cha mẹ các bạn, nhưng năm vừa qua các em nó nhận được dự án của trung tâm B, thành ra nó học được pháp luật quyền của con người, với dự án đẩy lùi nạn bạo hành của người điếc câm á, thì các em sau một năm học rồi thì năm vừa qua không có vụ nào, năm nay chỉ có một vụ của thằng T.A thôi, mà chưa xảy ra là đã bị chặn rồi...” (P.C.P.T, nữ, cố vấn, quận 3).

“... Bên Trung tâm A khi trao đổi với người khuyết tật về những chính sách mới thì có nói với họ khi đến làm việc với địa phương thì họ cảm luôn cái bộ thông tin về luật cho người khuyết tật, khi có thắc mắc gì từ địa phương thì mình đưa ra luật để nói với họ là người khuyết tật có luật này, bởi vì nhiều khi họ cũng rất muốn được hỗ trợ nhưng mà họ chưa có nhận được thông tin kịp thời nên mình mang thông tin đến chia sẻ với họ luôn. Những trang web luật của chính phủ hoặc qua các hội thảo mà liên quan tới người khuyết tật để họ cung cấp phổ biến những thông tin. Bên chị có một nhóm cố vấn về luật cho bên A và có một trang web luật để mà hỗ trợ, để mà khi các bạn khuyết tật có những câu hỏi, thắc mắc gì đó thì họ

có thể gửi lên trang web....” (L.T.A.L, nữ, quản lý, quận 10).

KẾT LUẬN

Những người khuyết tật đánh giá rất cao về sự hỗ trợ của các tổ chức xã hội. Ít nhiều các tổ chức xã hội này đã đưa người khuyết tật đến gần hơn với cộng đồng, hòa nhập với cộng đồng và cảm thấy bản thân mình cũng là người còn có ích.

Hỗ trợ về tinh thần cho người khuyết tật đó chính là điểm mạnh của các tổ chức xã hội và đó cũng là một trong những tiêu chí của các tổ chức xã hội. Khi vào sinh hoạt tại các tổ chức xã hội này người khuyết tật như đã tìm được nơi để giải tỏa về tinh thần cho bản thân mình. Họ trở nên tự tin hơn, vui vẻ hơn và đặc biệt là thay đổi suy nghĩ thụ động, một số bạn còn tình nguyện tham gia vào các chương trình hỗ trợ cho người đồng cảnh ngộ.

Các tổ chức xã hội chủ trương xây dựng kế hoạch hoạt động cũng như các chương trình tập huấn đào tạo đều xuất phát từ nhu cầu của nhóm

hưởng lợi và hoàn toàn không mang tính áp đặt. Nhờ vậy đã thu hút được sự tham gia, hưởng ứng nhiệt tình của những đối tượng nhận hỗ trợ. Trong việc xây dựng định hướng, mục tiêu hoạt động, các tổ chức luôn lắng nghe sự đóng góp ý kiến, tâm tư nguyện vọng của người khuyết tật để có hướng hỗ trợ thiết thực nhất.

Thực sự các tổ chức xã hội đã khẳng định được vai trò quan trọng của mình trong việc hỗ trợ về các mặt thiết yếu cho nhóm người yếu thế nói chung và người khuyết tật nói riêng. Đó là những đóng góp rất có ý nghĩa trong điều kiện xã hội còn chưa quan tâm được đầy đủ đến nhóm xã hội này.

Tuy nhiên các tổ chức xã hội của Việt Nam vẫn đang ở trong giai đoạn đầu phát triển, có những hạn chế về nguồn kinh phí, nhân lực, định hướng... Do đó các cấp chính quyền và cộng đồng xã hội cần có sự quan tâm tạo điều kiện cho các tổ chức xã hội làm tốt hơn hoạt động hỗ trợ rất cần thiết của họ. □

CHÚ THÍCH

⁽¹⁾ Cuộc khảo sát tiến hành phỏng vấn 60 tổ chức xã hội, tập trung vào các tổ chức xã hội hỗ trợ dịch vụ cho một hoặc nhiều trong số 7 nhóm xã hội dễ bị tổn thương. Các nhóm này gồm: Người khuyết tật (bao gồm cả khuyết tật về thể chất và tâm thần); người lao động nhập cư, đến từ những vùng nông thôn của Việt Nam (và các thành viên trong gia đình đi cùng); người nghèo thành thị; người sống với HIV/AIDS; người dân tộc thiểu số; người hành nghề mại dâm; và nạn nhân buôn bán người (Những nhóm này được xác định dựa trên nghiên cứu định tính và định lượng do LIN, DOLISA, Ủy ban AIDS TPHCM và VASS/WorldBank/Oxfam thực hiện).

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

1. LIN. 2012. *Báo cáo khảo sát Xây dựng năng lực các tổ chức nhân dân nhằm hỗ trợ*

việc tiếp cận tư pháp cho nhóm cộng đồng dân cư dễ bị tổn thương tại TPHCM”, do quỹ JIFF tài trợ, chủ trì: tổ chức LIN và Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ.

2. Nguyễn Thị Bảo Hà. 2014. Đề tài *Thực trạng hoạt động của các tổ chức xã hội trong việc hỗ trợ nhóm người khuyết tật tại TPHCM*, chủ trì đề tài: Viện Khoa học Xã hội vùng Nam Bộ.

3. Sở Lao động-Thương binh và Xã hội TPHCM. 2014. *Biểu tổng hợp đối tượng được cấp giấy xác nhận khuyết tật 6 tháng đầu năm 2014*.